

ระบำชุดโบราณคดี

SERIES OF ARCHAEOLOGICAL DANCES

ROYAL COMMAND PERFORMANCE

ON THE OCCASION OF

THE ROYAL INAUGURATION

OF

THE NEW GALLERIES AND INSTALLATIONS

IN

THE NATIONAL MUSEUM, BANGKOK

MAY 25, 1967,

ระบำชุดโบราณคดี

มนตรี ตราโมท

สร้างเพลงดนตรี

หม่อมแพ้ว สนิทวงศ์เสนี

ครูลมุล ยมะคุปต์

ครูเฉลย สุขะวานิช

ให้ท่ารำและฝึกซ้อมนาฏศิลป์

สนิท ดิษฐพันธ์

ออกแบบเครื่องแต่งกาย

ธนิต อยู่โพธิ์

ประดิษฐ์สร้าง

อธิบดีกรมศิลปากร

อำนวยการ

SERIES OF ARCHAEOLOGICAL DANCES

Music

Mr Montri Tramōd

Choreographers

Mme Paew Snidvongseni

Mrs La-mul Yamakupt and

Mrs Chalerya Sukhavanich

Dancers & Musicians

Students of the Dramatic
Art School

Costumes designed by

Mr Sanit Disatabandhu

Produced by

Mr Dhanit Yupho

Directed by

The Director-General of the
Fine Arts Department

เลขห้อง

104
๖๖๓

เลขหมู่

793.3209593
5 262 5

เลขทะเบียน

๔.๓๐๕ ๗๖๖ ๖๖๓

ระบำนุ่ดโบราณคดี

ฉนิต อญุไฟลั

การเรี่ยนรู้เรื่งราวและรื่งรอยของมนุษย์ในสมัยโบราณ โดยอาศัย
พิจารณาันควาจากโบราณวัตถุและโบราณสถาน ที่มนุษย์ในอดีตกาลสร้างไว้
เช่น เครื่องใช้ไม้สอย ศาสตราวุธ เครื่องประดับตกแต่ง ซากอาคารบ้าน
เรือน ภาพเขียนแกะสลักและปั้นหล่อ เป็นต้น เป็นวิชาทางโบราณคดี แต่ถ้า
จะเรี่ยนรู้โบราณคดีให้ได้ผลดีจริง ๆ ก็จำต้องอาศัยวิชาการอื่นเข้าช่วย เช่น
ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ชีววิทยา ธรณีวิทยา* และอื่น ๆ
เมื่อพูดดั่งนี้ก็ทำให้คิดไปว่า เหตุใด เราจึงเรียกรการเรี่ยนรู้เรื่งราวและรื่งรอย
ของมนุษย์สมัยโบราณดั่งกล่าววว่า โบราณคดี** ถ้าจะเรียกว่าโบราณวิทยา ก็
เข้าแนวกบศัพท์บัญญัติของวิชาการอื่น ๆ เช่นกล่าวข้างต้น แต่คำ โบราณคดี
เกิดก่อนศัพท์บัญญัติอื่นและใช้เรียกกันมาจนเป็นที่หมายรู้และเข้าใจกันดีแล้ว
ถ้าเปลี่ยนไปอาจไม่สะดวกก็ได้ การศึกษาโบราณคดีดั่งกล่าว จำต้องอาศัยการ
สำรวจและขุดค้นโบราณวัตถุสถานที่มีมนุษย์ในอดีตสร้างขึ้นไว้ เพื่อใช้เป็นหลัก
ฐานประกอบการพิจารณาไปถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในสมัยโบราณ แล้ว
นำมาใช้สร้างแนวความคิดให้เป็นความรู้ตามสาขาวิทยาการต่าง ๆ เช่น ความ
รู้ทางประวัติศาสตร์ ความรู้เรื่งพลังในการผลิต โครงสร้างทางเศรษฐกิจ
ระบบแห่งสังคม ความรู้ทางศิลปกรรม และอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ ในการสำรวจ
และขุดแต่งโบราณวัตถุสถานทั่วไป เมื่อได้ค้นพบศิลปวัตถุและโบราณวัตถุ

* Anthropology, Sociology, Biology, Geology

** Archaeology

ภาพลายเส้น จากรูปปูนปั้น
สมัยทวารวดี

แสดงการแต่งผมและแต่งกาย

*Drawings from stucco relief
of Dvāravatī Period
showing hairdress and costumes.
Ku Bua, Rajburi.*

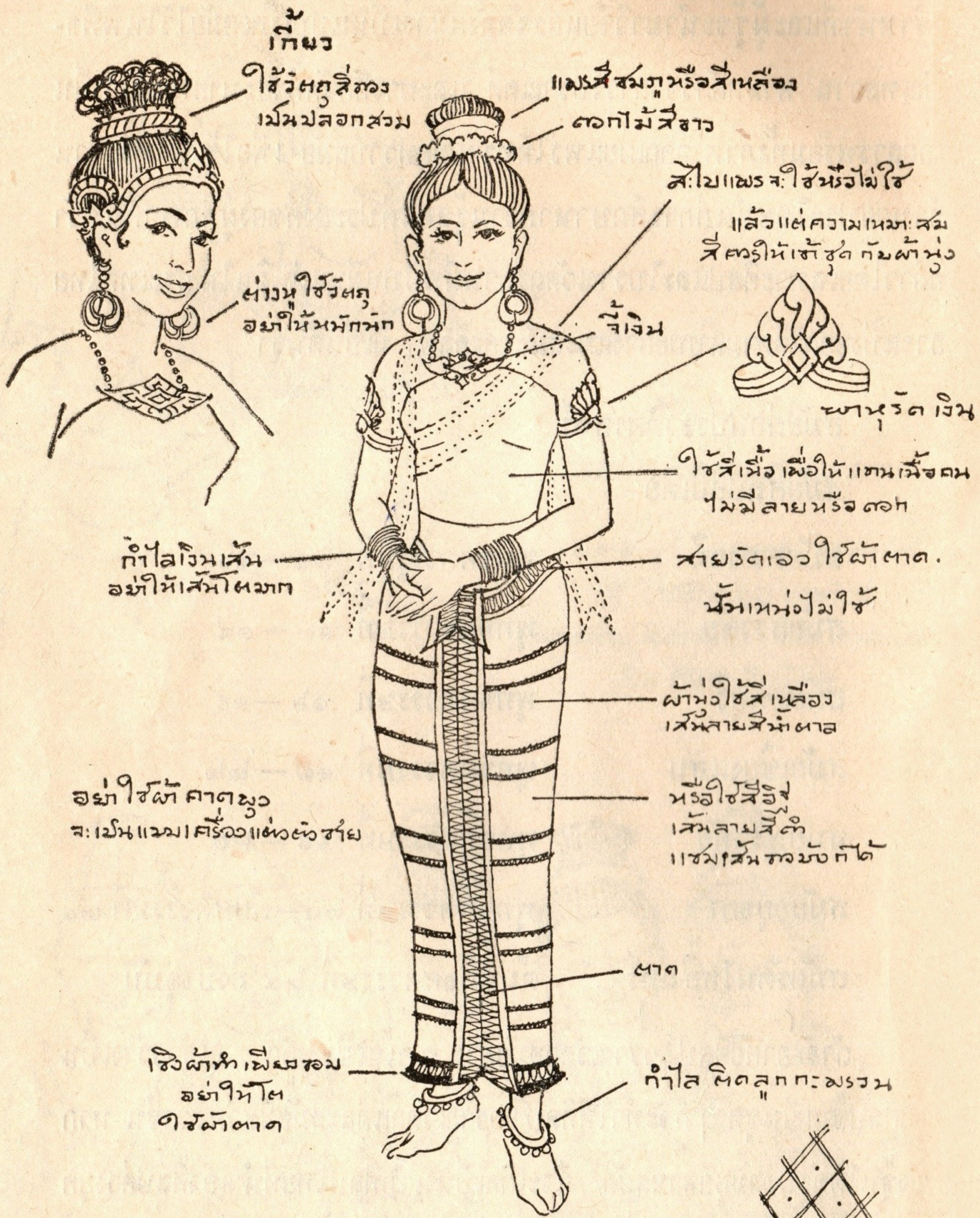
เจ้าหน้าที่และผู้รู้จะนำมาวิจัยและจัดตั้งแสดงเป็นแบบเป็นสมัยไว้ในพิพิธภัณฑ์สถาน ตามหลักวิชาการโบราณคดี และบางทีก็จัดทำอธิบายพิมพ์ไว้เป็นเอกสารพร้อมทั้งภาพ ออกเผยแพร่ให้ทราบยุคทราบสมัย เพื่อใช้เป็นหลักฐานอำนวยความสะดวกแก่การศึกษาหาความรู้สุดแต่ประสงค์ของผู้ศึกษาค้นคว้า กล่าวโดยเฉพาะศิลปและโบราณวัตถุสถานที่พบบนผืนแผ่นดินในประเทศไทย อาจแบ่งออกได้ตามแบบอย่างและสมัยของศิลป มีเป็นต้นว่า

สมัยก่อนประวัติศาสตร์

สมัยศิลปอินเดีย

สมัยทวารวดี	พุทธศตวรรษที่ ๑๑ — ๑๖
สมัยศรีวิชัย	พุทธศตวรรษที่ ๑๓ — ๑๘
สมัยลพบุรี	พุทธศตวรรษที่ ๑๖ — ๑๘
สมัยเขียงแสน	พุทธศตวรรษที่ ๑๗ — ๒๒
สมัยสุโขทัย	พุทธศตวรรษที่ ๑๘ — ๒๐
สมัยอยุธยา	พุทธศตวรรษที่ ๒๐ — ต้นศตวรรษที่ ๒๔
สมัยรัตนโกสินทร์	ต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ถึงปัจจุบัน

ถ้าจะอาศัยศิลปโบราณวัตถุสมัยต่าง ๆ นั้นเป็นหลัก แล้วสร้างเป็นนาฏศิลป์ขึ้นเป็นชุด ๆ ก็จะทำให้ศิลปโบราณวัตถุแต่ละสมัยมีชีวิตชีวาขึ้น หากสร้างขึ้นได้ครบตามยุคตามสมัย ก็จะเกิดเป็นนาฏศิลป์ไทยที่น่าเอาศิลปต่างยุคต่างสมัยอันมีลักษณะท่าทางและสำเนียงดนตรีที่มีความสวยงามและความไพเราะแตกต่างกัน มารวมไว้ให้ชมในที่แห่งเดียวกัน อันจะจงใจให้ผู้ดูผู้ชมปรารถนาที่จะศึกษาหาความรู้จากโบราณวัตถุสถานแพร่หลายออกไป ข้าพเจ้า

[illegible]

Done

28 May. 10.

จึงพยายามศึกษาศิลปและโบราณวัตถุสมัยต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยอาศัย
ภาพปั้นหล่อจำหลักของศิลปโบราณวัตถุจากโบราณสถานสมัยนั้น ๆ เป็นหลัก
และค้นคว้าเปรียบเทียบกับภาพและเอกสารทางศิลปกรรมและโบราณคดีจาก
ประเทศใกล้เคียง แล้ววางแผนสร้างระบำนประจำสมัยของศิลปโบราณวัตถุ
แต่ละชุดขึ้น เรียงรวมเป็นที่หมายรู้ไว้ว่า ระบำนชุดโบราณคดี ขอนำมาแสดง
ในโอกาสนี้เพียง ๕ ชุด ดังต่อไปนี้

๑. ระบำนทวารวดี

ระบำนทวารวดี สร้างขึ้นโดยสอบสวนค้นคว้าและประดิษฐ์ทำรำน เครื่อง
ดนตรี และเครื่องแต่งกาย จากภาพปั้นและภาพจำหลัก ที่ได้ขุดค้นพบ ณ
โบราณสถานสมัยทวารวดี เช่นที่ คูบัว อุทอง นครปฐม โครกไม้เดน และ
จันเสน ซึ่งท่านจะชมศิลปโบราณวัตถุเหล่านี้ได้ในห้องแสดงสมัยทวารวดีใน
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร และโดยเหตุที่นักปราชญ์ทางโบราณคดี
ได้วินิจฉัยไว้ตามหลักฐานที่พบเห็น ว่าประชาชนชาวทวารวดีเป็นมอญ หรือ
เผ่าชนที่พูดภาษามอญ เพราะฉะนั้น ดนตรีและทำรำนในระบำนชุดนี้ จึงมี
สำเนียงและลีลาเป็นแบบมอญ ซึ่งกรมศิลปากรได้นำระบำนทวารวดีนี้ออกแสดง
เสนอแก่ประชาชนเป็นครั้งแรก ณ สังกัดศาลา ในงานดนตรีมหกรรมประจำ
ปี เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

ผู้แสดงระบำนทวารวดี

น.ส. ขวัญตา คำเมือง

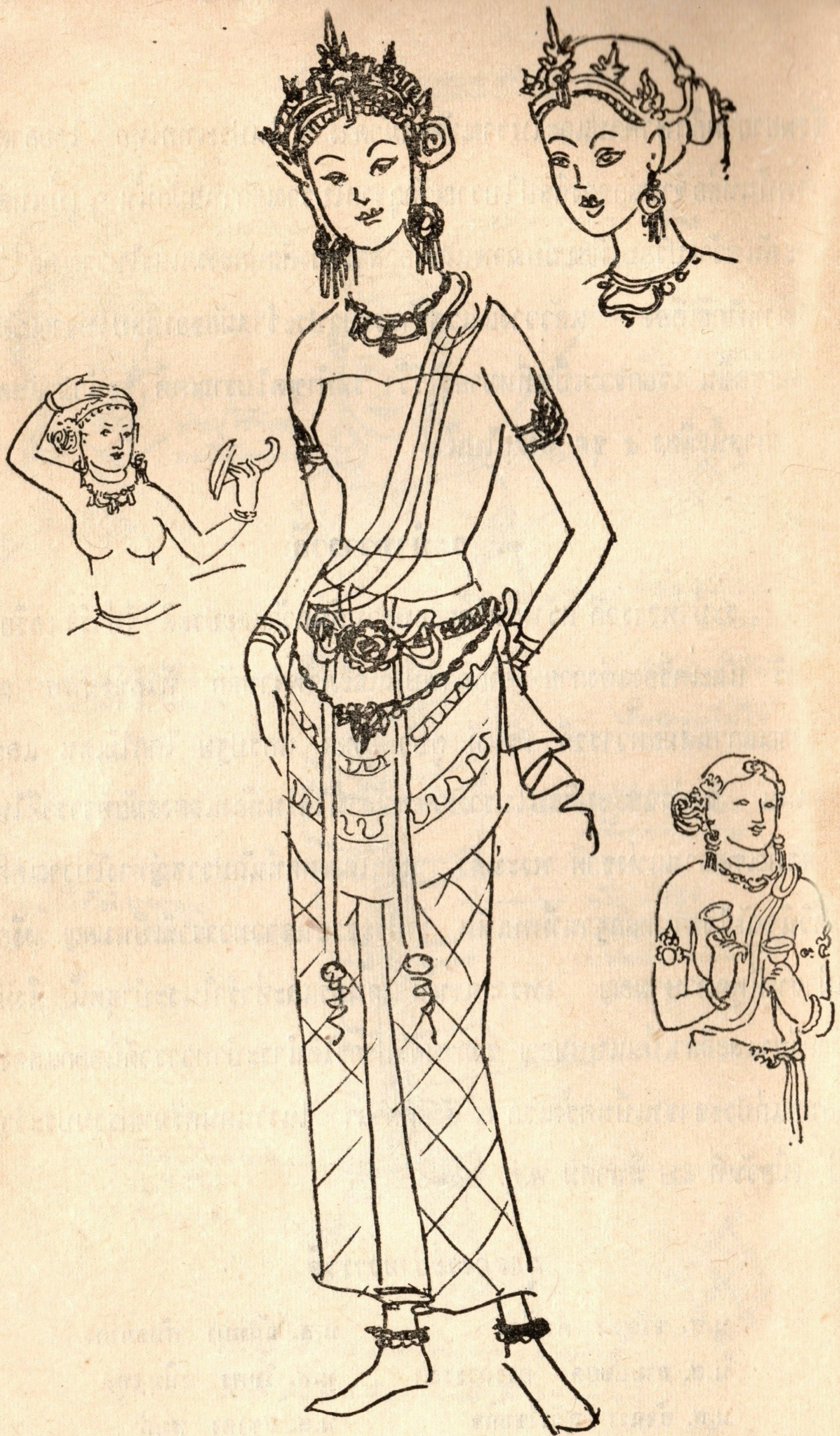
น.ส. ฉันทนา สันธนากร

น.ส. สามปอยดง อรรถวรรณ

น.ส. ไบพร ขนิษฐกุล

น.ส. อัจฉรา สุภาไชยกิจ

น.ส. สุชาดา สมภู

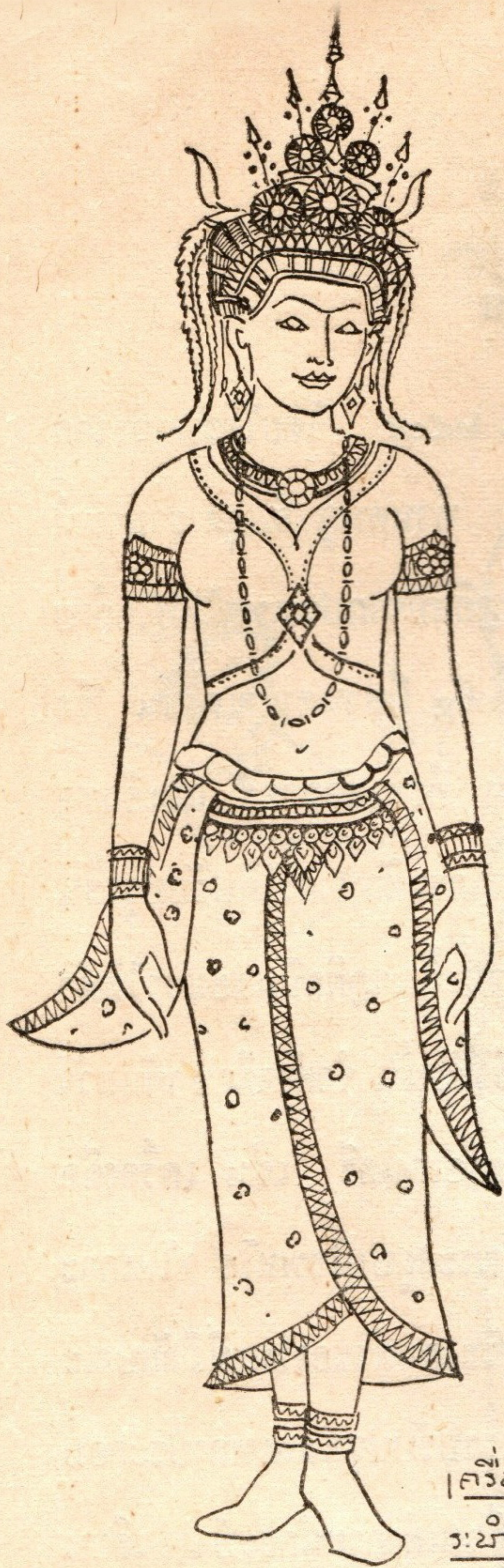
แบบเครื่องแต่งกายระบำสมัยศรีวิชัย

*Costume for the Srivijaya dance inspired by bas-reliefs
from the Borobudur, Central Java, 8th century.*

๒. ระบำศรีวิชัย

ระบำศรีวิชัย เกิดขึ้นเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๐๙ โดยได้รับแจ้งจาก เอกอัครราชทูตไทย* ประจำกรุงกัวลาลัมเปอร์ว่า ท่านตงกู อับดุล รามานห์ นายกรัฐมนตรีแห่งมาเลเซีย ต้องการจะได้นาฏศิลป์จากประเทศไทยไปถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ประกอบในเรื่อง Raja Bersiong ที่ท่านตงกูแต่งขึ้น จึงขอให้กรมศิลปากรจัดระบำให้สัก ๒ ชุด ชุดหนึ่ง คือรำชัตชาติ และอีกชุดหนึ่ง คือระบำแบบศรีวิชัย สำหรับรำชัตชาตินั้น กรมศิลปากรได้ปรับปรุงขึ้นไว้เป็นแบบฉบับแต่ พ.ศ. ๒๔๙๘ และตลอดเวลามานี้ นาฏศิลป์ของเราได้นำออกแสดงกันแพร่หลายอยู่แล้ว ส่วนระบำแบบศรีวิชัยนั้น จำต้องศึกษาค้นคว้าขึ้นใหม่ โดยได้พิจารณาสอบสวนหาแบบอย่างเครื่องดนตรี เช่น เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี เครื่องเป่า จากภาพจำหลักที่พระสถูปบุโรพุทโธ ในเกาะชวา แล้วมอบให้นายมนตรี ตราโมท เลือกเครื่องดนตรีของไทยที่มีลักษณะใกล้เคียงกันบ้าง สร้างขึ้นใหม่บ้าง นำมาผสมวงปรับปรุงเล่นเพลงประกอบจังหวะระบำขึ้น แล้วให้ช่างคิดประดิษฐ์แบบเครื่องแต่งกายนักระบำ เลียนจากภาพจำหลักที่พระสถูปบุโรพุทโธ กับทั้งได้ขอแรงครูนาฏศิลป์ที่กล่าวนามไว้ข้างต้นให้ประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่ โดยเหตุที่ในปัจจุบัน นอกจากจะได้พบศิลปโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัยเป็นอันมากในประเทศไทยโดยเฉพาะในภาคใต้แล้ว นักปราชญ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีหลายท่านได้ลงความเห็นกันว่า พระสถูปบุโรพุทโธในเกาะชวานั้น เป็นของราชวงศ์ไศเลนทร์ร่วมสมัย

* นายประสงค์ บุญเจิม

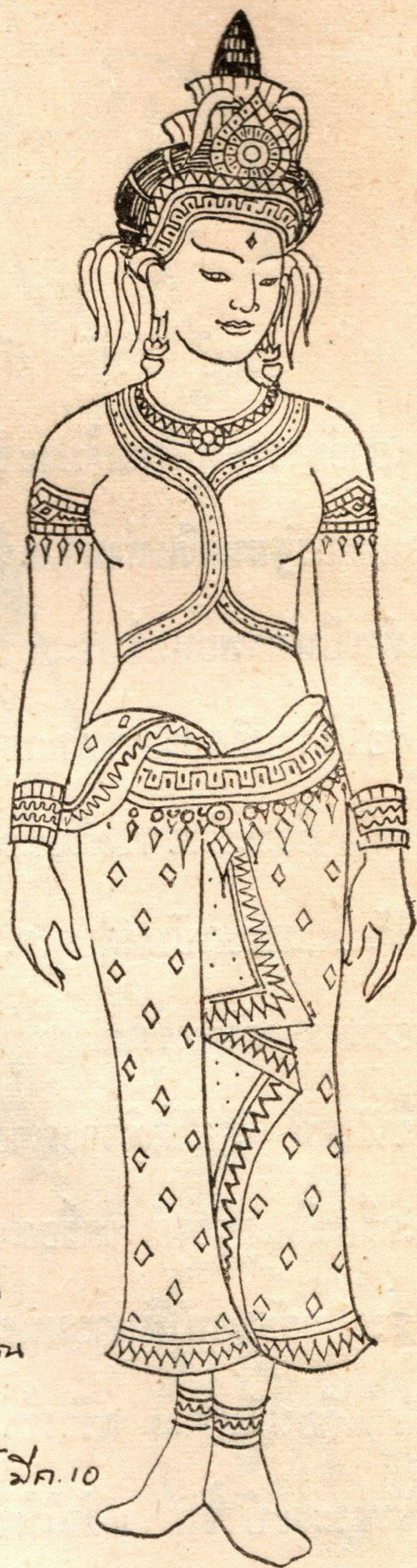

แบบเครื่อง
แต่งกายระบำ
สมัยลพบุรี

*Costume
derived from the
art of the Lopburi
Period.*

หรือใช้อย่างชาวโบราณ

เครื่องแต่งตัวชุด
ระบำลพบุรี

13 มี.ค. 10

นักดนตรี ภาพสลักจำหลักที่ทับหลังประตูระเบียงทิศตะวันตก ปราสาทหินพิมาย
Sketch of musicians from a lintel at Pimai Sanctuary, Nakorn Rajasima.

ศรีวิชัย สร้างขึ้นในราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๘ จึงประดิษฐ์ลัทธิทำร้ายขึ้น
ตามแบบภาพจำหลักกับผสมให้มีที่ท่าของนาฏศิลป์ชวาเข้าด้วยกัน เรียกระบ้ำ
ชุดนี้ว่า ระบำศรีวิชัย และได้นำระบำชุดนี้ไปแสดงและถ่ายทำภาพยนตร์
ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์และนครสิงคโปร์ ตามคำขอร้องของ ตนกู อับดุล รามานท์
เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

ผู้แสดงระบำศรีวิชัย

น.ส. ดวงสมร ล้วนกลิ่นหอม

น.ส. นพรัตน์ ไชยวสุ

น.ส. วัฒนาลัย ธรเสนา

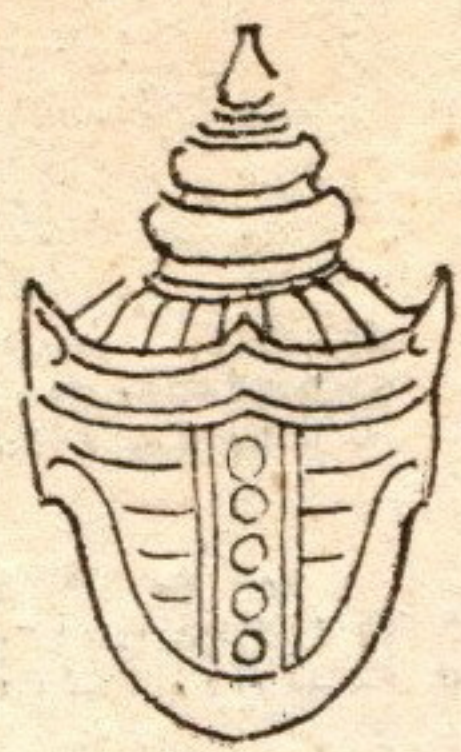
น.ส. วรณะ สุขเกษม

น.ส. รัชนี ไชยกาล

น.ส. ตรุณี โชติขุนทด

๓. ระบำลพบุรี

คำว่า ระบำลพบุรี ในที่นี้ มิได้หมายความว่าถึงระบำในท้องถิ่นจังหวัด
ลพบุรีปัจจุบัน หากแต่หมายถึงระบำที่สร้างขึ้นจากหลักฐานทางโบราณวัตถุและ
โบราณสถานสมัยหนึ่ง ซึ่งขอมสร้างขึ้นหรือสร้างขึ้นตามศิลปแบบขอม ดังที่มี
อยู่ในประเทศกัมพูชาและในประเทศไทย เช่น ปราสาทสามยอดที่จังหวัดลพบุรี
และมีอยู่เป็นอันมากในจังหวัดอื่นๆทางภาคตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือ
เช่น ปราสาทหินพิมาย ในจังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหินพนมรุ้ง ใน
จังหวัดบุรีรัมย์ โบราณวัตถุสถานเหล่านี้ นักโบราณคดีกำหนดสมัยเรียกใน
ประเทศไทยว่า ศิลปลพบุรี เพราะเหตุว่าในประเทศไทยนั้น แม้ว่าจะสร้าง
เลียนแบบขอม แต่ก็มีลักษณะผิดแผกไปบ้างเป็นของตนเองโดยเฉพาะ ด้วย
เหตุนี้ ทำนองดนตรีของระบำชุดนี้จึงมีสำเนียงเป็นเขมร เครื่องแต่งกายและ
ท่าร่ายก็ประดิษฐ์ขึ้นตามรูปหล่อโลหะ ณ ห้องแสดงศิลปสมัยลพบุรี ในพิพิธ-

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐.
 ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐.
 ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐.

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐.
 ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐.
 ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐.

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐.
 ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐.
 ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐.

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐.
 ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐.
 ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐.

Drawing of costume and accessories inspired by Chiengsaen art.

นักดนตรี ปูนปั้น สมัยทวารวดี ได้จากคุบัว ราชบุรี
Bas-relief of Musicians. Stucco. Dvāravatī Period.
From Ku Bua, Rajburi.

กิมร็พ่อนรำ ท่า ลลิตะ ปุณฺณ สมัยทวารวดี
ได้จากบ้านโคกไม้เดน นครสวรรค์

*Relief of a dancing Kimmari in Lalita position.
Stucco. Dvāravatī Period.
From Koke Maiden, Nakorn Sawan.*

ท่าพ่อนรำ ท่า อัญจิตะ ดินเผา สมัยทวารวดี
ได้จากจันเสน นครสวรรค์

*Relief of a Dancer in Ancita position.
Terracotta. Dvāravatī Period.
From chansen, Nakorn Sawan.*

นางพ่อนรำ ท่า จตุระ ดินเผา สมัยทวารวดี
ได้จากคูบัว ราชบุรี

*Relief of a Dancer in Catura position.
Stucco. Dvāravatī Period.
From Ku Bua, Rajburi.*

นักร้องและนักดนตรีหญิง
ปูนปั้น สมัยทวารวดี
ได้จากคุบัว ราชบุรี

*Relief of a Singer and a Musician.
Stucco. Dvāravatī Period.
From Ku Bua, Rajburi.*

ระบำทวารวดี แสดงโดยนักเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร
ณ สัปดาห์ศิลปกรรม ในงานดนตรีกรรม เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๑๐

*The Dvāravatī Dance performed by the students
of the School of Dramatic Art.*

At the Music Festival, 12th March 1967.

นักดนตรีและพ่อนรำ
ภาพจำหลักที่ปูชนียสถาน บุโรพุทโธ
ในชวากลาง อินโดนีเซีย
ราวคริสต์ศตวรรษที่ ๘

*Relief of Musicians and a Dancer. Stone.
From the Borobudur,
Central Java, Indonesia.
8th Century.*

ระบำศรีวิชัย แสดงโดยนักเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร
The Srivijaya Dance performed by students of the School of Dramatic Art.

ระบำศรีวิชัย
 โดยนักเรียนนาฏศิลป์
 กรมศิลปากร
 ขณะถ่ายทำภาพยนตร์
 ณ โรงถ่ายภาพยนตร์
 นครสิงคโปร์
 เมื่อวันที่
 ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

*The Srivijaya Dance
 performed in
 the film studio,
 Singapore,
 7th February, 1967.*

มารร้าย ท่า วัยมสิตะ สมัยลพบุรี
ขุดได้ที่ปราสาทหินพิมาย นครราชสีมา

ขนาดสูง ๑๖.๐๐ ซม.

*Dancing demon in the Vyamsita position.
Bronze. Lopburi Period. Found at Pimai,
Nakorn Rajasima.
National Museum, Bangkok.*

รูปนางอัปสร ฐานเทวรูปสำริด สมัยลพบุรี หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่
ได้มาจากอำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดอุบลราชธานี

*Dancers. Fragment of a base. Bronze. Lopburi Period.
From Kalasin province. National Museum, Bangkok.*

โยคินี สำริด สมัยลพบุรี
ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

*Dancing Yogini. Bronze. Lopburi Period.
National Museum, Bangkok.*

นางพ่อนรำ ศิลาทับหลังประตูระเบียงคด
ทิศตะวันออก

ปราสาทหินพิมาย นครราชสีมา

*Dancers. Stone lintel from eastern door
at Pimai. Nakorn Rajasima.*

นางทากินี สำริด สมัยลพบุรี
 ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

*Dancing Dākini. Bronze. Lopburi Period
 National Museum, Bangkok.*

นางพ่อนรำ ศิลาทับหลังประตูระเบียงคด
 ทิศตะวันออก

ปราสาทหินพิมาย นครราชสีมา

*Dancers. Stone lintel from eastern door
 at Pimai. Nakorn Rajasima.*

(ซ้าย) เทวรูป สำริด สมัยเชียงแสน (ขวา) พระอุม่า สำริด สมัยสุโขทัย
แสดงให้เห็นการแต่งกาย

*Hindu Deities. Bronze. Left : Chiengsaen Period.
Right : Sukhothai Period.
National Museum, Bangkok.*

พระพุทธรูปลีลาปูนปั้น องค์สวยงาม
 ที่ขุมมณฑป ด้านใต้ วัดตระพังทองกลาง สุโขทัยเก่า
 พุทธศตวรรษที่ ๒๐
 ปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ มีพระอินทร์และพระพรหมเชิญพระกลด
 โปรดสังเกตอาการเคลื่อนไหวอันนุ่มนวลและการปั้นอันวิจิตร
 ทำให้เห็นเป็นลักษณะเด่นชัด

*Relief of the Buddha descending from Tavatimsa Heaven
 flanked by the Gods Brahma and Indra. Stucco. Sukhothai Period.
 Wat Trapangtong-lang, Sukhothai.*

พระพุทธรูป สำริด ปางลีลา สมัยสุโขทัย
 แสดงให้เห็นลีลาท่าเยื้องกรายอันนุ่มนวลอ่อนช้อย ประดุงทำนาฏศิลป์อันมีแบบฉบับ

Image of the walking Buddha. Bronze. Sukhothai Period.

Wat Benjamabopit, Bangkok.

The gentle movement and finely-moulded figure are combined to show gracefulness.

ภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร และตามภาพศิลาจำหลักจากโบราณวัตถุและ
โบราณสถาน ซึ่งเป็นศิลปสมัยลพบุรี เช่นที่ปราสาทหินพิมาย เป็นต้น จึง
เรียกกระบวนชุดนี้ว่า ระบายาลพบุรี

ผู้แสดงระบายาลพบุรี

น.ส. จินดารัตน์	วิริยะวงศ์	น.ส. บุษบา	ธนวัฑฒ
น.ส. ศรีจันทร์	ทิพโกมุท	น.ส. นิธิวดี	ไชยวสุ
น.ส. ไบศรี เรืองนนท์			

๔. ระบายาลเชียงแสน

ระบายาลเชียงแสน สร้างขึ้นตามแบบศิลปและโบราณวัตถุสถานสมัย
เชียงแสน ซึ่งมีเมืองหลวงขึ้นตั้งอยู่ ณ ผังขวาของแม่น้ำโขงตอนเหนือของ
ประเทศไทย ในท้องที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย นักปราชญ์ทาง
โบราณคดีบางพวกกำหนดศิลปและโบราณวัตถุสถานสมัยเชียงแสนไว้ระหว่าง
พุทธศตวรรษที่ ๑๗ ถึงศตวรรษที่ ๒๒ แต่บางพวกกำหนดไว้ระหว่างพุทธ-
ศตวรรษที่ ๒๐ ถึงศตวรรษที่ ๒๕ อย่างไรก็ตามศิลปแบบเชียงแสนได้แพร่หลาย
ไปทั่วดินแดนภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งในสมัยโบราณเรียกว่า อาณา-
จักรลานนา และต่อมาเมื่อนครเชียงใหม่เป็นนครหลวงของอาณาจักรนั้น และ
เป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาพระพุทธศาสนาฝ่ายหินยานอันเจริญรุ่งเรืองยิ่ง
แห่งหนึ่ง จนถึงมีพระเถระไทยผู้เป็นนักปราชญ์สามารถแต่งตำรานานและคัมภีร์
พระพุทธศาสนาเป็นภาษาบาลีขึ้นไว้หลายคัมภีร์ มีคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์
และมังคลัตถทีปนี เป็นต้น ศิลปแบบเชียงแสนได้แพร่หลายลงมาตามลุ่ม
แม่น้ำโขงเข้าไปในพระราชอาณาจักรลาว สมัยที่เรียกว่า ลานช้างหรือกรุงศรี-
สัตนาคนหุต แล้วแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยทางจังหวัดภาคตะวันออก

เฉียงเหนือตอนบนด้วย มีตัวอย่าง เช่น พระพุทธรูปบางชนิดที่นักโบราณคดี
บางท่านบัญญัติเรียกว่า พระพุทธรูปเฉียงแสนแบบลาว หรือพระลาวพุงขาว*
ด้วยเหตุนี้ ระบุว่าเฉียงแสน ตลอดจนดนตรีที่สร้างจังหวะของระบำชุดนี้ จึงมี
ลีลาและสำเนียงเป็นไทยชาวเหนือแบบพื้นเมืองคลุกคละระคนไปด้วยลีลาและ
สำเนียงพื้นเมืองของชาวไทยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือปนอยู่ด้วย

ผู้แสดงระบำเฉียงแสน

น.ส. สุกัญญา ธรรมานนท์

น.ส. ปริญญา ศรีราชบัวผัน

น.ส. ขวัญ บุนนาค

น.ส. ขนกวัลย์ สดุดี

น.ส. เตือนใจ บุณศิริ

น.ส. กนกวรรณ กัลยาณมิตร

๕. ระบำสุโขทัย

สุโขทัย เป็นนามของอาณาจักรไทย ซึ่งตั้งขึ้นโดยหัวหน้าของคนไทย
เมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐ ตั้งราชธานีอยู่ที่จังหวัดสุโขทัย และดำรงเอกราชอยู่
ต่อมาจนราว พ.ศ. ๑๙๒๐ จึงรวมเข้ากับอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา มีหลักฐานว่า
ประชาชนชาวสุโขทัยได้มีความเจริญอย่างสูงทั้งทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และ
วัฒนธรรม พระมหากษัตริย์และประชาชนชาวไทยในกรุงสุโขทัยได้สร้างศิลป-
กรรมอันเป็นแบบฉบับของชาติไว้เป็นอันมาก มีโบราณสถานสมัยสุโขทัย ซึ่ง
จะไปชมได้ในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดพิษณุโลก เครื่อง
สังกโลกสมัยสุโขทัยเคยเป็นสินค้าสำคัญจำหน่ายแพร่หลายไปจนถึงอินโดนีเซีย
ฟิลิปปินส์ และญี่ปุ่น แม้อาณาจักรสุโขทัยจะสิ้นอำนาจทางการเมืองแล้ว แต่
แบบอย่างของศิลปกรรมสุโขทัยได้แผ่อิทธิพลเข้าไปในอาณาจักรลานนาทาง

* สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ในตำนานพระพุทธรูปเจดีย์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ.
๒๕๐๓ น. ๑๐๗

ภาคเหนือ และในอาณาจักรอยุธยาทางภาคใต้ พระพุทธรูปทั้งปูนปั้นและหล่อด้วยสำริดสมัยสุโขทัย ยกย่องกันว่าเป็นแบบอย่างศิลปกรรมงดงามเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพระพุทธรูปปางลีลาซึ่งมีท่าอย่างพระบาทและกรีดนิ้วพระหัตถ์อันแหลมช้อยน่าชม ในคำจารึกสมัยสุโขทัยยังมีคำเมือง คือ ภาษาไทยเหนือเจือปนอยู่ด้วย แสดงว่า ชาวไทยสมัยสุโขทัยได้มีการติดต่อสังสรรค์กับพี่น้องชาวไทยในภาคเหนือโดยใกล้ชิด ทั้งในศิลปจารึกนั้นเองก็กล่าวถึงชาวเมืองสุโขทัยต่างสนุกสนานรื่นเริงตามเทศกาล “ ด้วยเสียงพาดเสียงพิณเสียงเลื่อนเสียงขับ ” และกล่าวว่ามี “ ระเบ้ารำเต้นเล่นทุกฉัน.....ด้วยดุริยาพาทพิณฆ้องกลอง ” พระพุทธรูปสำริดและปูนปั้นปางลีลาหรือปางพระพุทธรองค์เสด็จลงจากดาวดึงส์ ก็ดี ท่าทีของพระพรหมและพระอินทร์กางพระกลดตามเสด็จ ก็ดี ที่ขุ้มด้านใต้ของมณฑปวัดตระพังทองหลาง ดูช่างมีลีลาท่าเยื้องกรายอันนุ่มนวลอ่อนช้อย ไม่ขัดเขิน เห็นได้ชัดว่าช่างและท่านผู้สร้างได้รับบันดาลใจมาจากลีลาท่าทางของนาฏศิลป์อันมีแบบฉบับ แสดงว่าศิลปแห่งการพ่อนรำในสมัยสุโขทัยได้เจริญอย่างสูงส่งเช่นเดียวกับศิลปกรรมด้านอื่น ๆ ระเบ้าสุโขทัยในชุดนี้ ได้สร้างขึ้นตามความรู้สึกจากแนวสำเนียงของถ้อยคำไทยในศิลปจารึกประกอบด้วยลีลาของภาพปั้นหล่อสมัยสุโขทัยดังกล่าว และเข้าใจว่า ศิลปแห่งการพ่อนรำสมัยสุโขทัย คงจะได้มีอิทธิพลสืบเนื่องมาจนสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ด้วย

ผู้แสดงระเบ้าสุโขทัย

น.ส. อุมพร อมาตยกุล

น.ส. ธิดาพร ทรัพย์โต

น.ส. ฝ่องฉวี อยู่สำราญ

น.ส. ศิริวิริยะ วิริยะศิริ

น.ส. บุปผา ฝั่งอุดม

น.ส. นฤมล พ่วงบุญมาก

น.ส. อภินันท์ บุรณสุคนธ์

สำหรับระบำสมัยอยุธยา นั้น ได้มีสืบต่อมาจนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น ระบำชุดเมฆalarามสูตร ระบำชุดนารายณ์ปราบหนทุก ซึ่งเป็นต้นฉบับของท่ารำแม่บท ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามบทกลอนต่อไปนี้

เรื่องนารายณ์กำราบปราบหนทุก	ในต้นไตรดายุคโบราณว่า
เป็นเรื่องดึกดำบรรพ์สืบกันมา	ครั้งกรุงศรีอยุธยาเอามาใช้
เบิกโรงงานการเล่นเต้นรำ	ที่เริ่มมีพิธีทำการใหญ่
สำหรับโรงนางพ่อนละคอนใน	แสดงให้เห็นครูผู้สอนรำ
มีท่าต่างต่างอย่างนารายณ์	เยื้องกรายโดยนิยมคมขำ
มีชื่อเรียกท่าไว้ให้ศิษย์จำ	จะได้ทำให้ต้องแก่คลองการ

ท่าระบำในชุดดังกล่าวนี้ ศิลปินและนักเรียนนาฏศิลป์ของกรมศิลปากร ได้ใช้เป็นแบบฝึกหัดและนำออกแสดงให้ประชาชนชมเนือง ๆ และบางชุดก็ได้ถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ไว้แล้วด้วย เพราะฉะนั้น ระบำสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ ชาวเราในสมัยนี้เคยชมกันอยู่แล้ว จึงมิได้นำมาแสดงในคราวนี้.

นักพ่อนรำ ภาพศิลาจำหลักทับหลังประตูระเบียงทิศตะวันตก ปราสาทหินพิมาย
Sketch of dancers from a lintel at Pimai, Nakorn Rajasima.

วงดนตรีและผู้บรรเลง

ทวารวดี

๑. พิณ ๕ สาย	ปกรณ รอดช้างเผือก	๕. ตะโพนมอญ	ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี
๒. จะเข้	ทองดี สุจริตกุล	๖. ฉิ่ง	วิเชียร อ่อนละมุล
๓. ขลุ่ย	สุรพล หนูจ้อย	๗. ฉาบ	อนุชาติ วรรณมาศ
๔. ระนาดตัดราง ๑	ศิลป์ ตราโมท	๘. กรับคู่ ๑	ขงยุทธ ปลื้มปรีชา
ระนาดตัดราง ๒	สิริชัยชาญ พักจำรูญ	กรับคู่ ๒	บุญช่วย โสวัตร

ศรีวิชัย

๑. กระจำป ๑	ปกรณ รอดช้างเผือก	๔. ขลุ่ย	สุรพล หนูจ้อย
กระจำป ๒	เชวงศักดิ์ โพธิสมบดี	๕. ตะโพน	ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี
กระจำป ๓	จิรพล เพชรสม	๖. กลองแขก	ขงยุทธ ปลื้มปรีชา
๒. ฆ้อง ๓ ลูก	สิริชัยชาญ พักจำรูญ	๗. ฉิ่ง	วิเชียร อ่อนละมุล
๓. ขอสามสาย	ศิลป์ ตราโมท	๘. ฉาบ	บุญช่วย โสวัตร

ลพบุรี

๑. ขอสามสาย	ศิลป์ ตราโมท	๕. โทน ๒ ลูก	ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี
๒. พิณน้ำเต้า	ปกรณ รอดช้างเผือก	๖. ฉิ่ง	วิเชียร อ่อนละมุล
๓. ปี่ใน	สุรพล หนูจ้อย	๗. ฉาบ	อนุชาติ วรรณมาศ
๔. กระจำป ๑	เชวงศักดิ์ โพธิสมบดี	๘. กรับคู่ ๑	ขงยุทธ ปลื้มปรีชา
กระจำป ๒	จิรพล เพชรสม	กรับคู่ ๒	บุญช่วย โสวัตร

เชียงใหม่

๑. ปี่จุม ๑	ศิลป์ ตราโมท	๔. ชิ่ง	ปกรณ รอดช้างเผือก
ปี่จุม ๒	สุรพล หนูจ้อย	๕. ตะโพน	ขงยุทธ ปลื้มปรีชา
ปี่จุม ๓	เสรี หวังในธรรม	๖. ฉิ่ง	วิเชียร อ่อนละมุล
๒. แคน	ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี	๗. ฉาบใหญ่	บุญช่วย โสวัตร
๓. สะล้อ	เชวงศักดิ์ โพธิสมบดี	๘. ฆ้องหุ่ย	อนุชาติ วรรณมาศ

สุโขทัย

๑. ปี่ใน	สุรพล หนูจ้อย	๕. ตะโพน	ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี
๒. ฆ้องวง	สิริชัยชาญ พักจำรูญ	๖. ฉิ่ง	วิเชียร อ่อนละมุล
๓. ขอสามสาย	ศิลป์ ตราโมท	๗. โหม่ง	บุญช่วย โสวัตร
๔. กระจำป ๑	เชวงศักดิ์ โพธิสมบดี	๘. กรับคู่ ๑	ขงยุทธ ปลื้มปรีชา
กระจำป ๒	ปกรณ รอดช้างเผือก	กรับคู่ ๒	อนุชาติ วรรณมาศ

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๘ นครราชสีมา

A SERIES OF ARCHAEOLOGICAL DANCES

Archaeology is the study of ancient civilizations, and by excavation of what still remains from the past we are able to form some idea of how men lived in those remote days. Our Fine Arts Department archaeologists can determine the form of early temples from the buried foundation platform and scattered bricks, and the uncovered sculpture tells us whether these men were Hindu or Buddhist. Sometimes we learn more details from excavated ceremonial objects, everyday utensils and pottery, bits of jewelry, etc. and sometimes, too, we find things whose use we still do not understand.

One of the most interesting types of objects our archaeologists uncovered are the fragments of relief in stone or stucco that ornament the temple and pagodas. Very often these pieces of sculpture show minor deities, figures in attitudes of respect, musicians, ordinary people and they may give us a good idea of what people looked in those days, and what they wore.

It occurred to me that by carefully studying this sculpture and by comparing it with other documents of art of the same period from our neighboring countries it might be possible to create a dance inspired by archaeology. We could reproduce the costumes and accessories. We could re-create some of the musical instruments which are no longer in use, and while we could not know exactly the old songs and rhythms, a musician will find good clues from the type and number of instruments used. And finally, for the most difficult job of choreography the sculpture will at least show us a number of basic movements and our dancers will know from their own training whether, for example, the figure on a Dvāravatī relief is slowly raising her arms in a relaxed gesture, or whether the action is a more violent one.

From this idea, the Fine Arts Department, has created a series of "Archaeological Dances" inspired by the art of the past.

Mr Sanit Distabandhu has designed the costumes after careful study of the archaeological evidence. Mr Montri Tramōd has studied the musical instruments portrayed in sculpture and has composed music suitable for them and for each period. Mme Paew Snidvongseni, Mrs La-mul Yamakupt and Mrs Chalerya Sukhavanich, guided by the gestures and poses portrayed in the sculpture, have choreographed the

dances. The performers are the students of the Dramatic Art School and have been selected for their resemblance to the physical types of each historical period as shown in the art.

The archaeology of Thailand may be divided into the following periods:

- The Prehistoric Period
- The Proto-historic and old Indian Arts
- The Dvāravatī Period (6th – 11th centuries A.D.)
- The Srīvijaya Period (8th – 13th centuries A.D.)
- The Lopburi Period (11th – 14th centuries A.D.)
- The Chiengsaen Period (12th – 20th centuries A.D.)
- The Sukhothai Period (13th – 14th centuries A.D.)
- The Ayudhya Period (14th – 18th centuries A.D.)
- The Bangkok Period (18th century A.D. to Present Day)

I. The Dvāravatī Dance

The Dvāravatī Dance was the first to be inspired by archaeological evidence, and, of course, it is also the first chronology of the series.

The Dvāravatī kingdom of the Mons existed in Thailand from about the 6th to the 11th century A.D. The Fine Arts Department has investigated many ancient sites, principally those at Ku-Bua, U'thong, Nakhon Pathom, Koke Maiden and Chansen. The best examples of sculpture from those sites may be seen at the National Museum, Bangkok.

Let us look at the illustrations. We can see that the figures have rather broad faces with even features. The hair is pulled back from the face and arranged on top of the head in a kind of double chignon held by a thick band. The ear ornaments are a split disk of heavy stone or metal, or a large ring, or a heavy disk inserted into a slit in the ear lobe. Incidentally, certain tribes of southern Laos still wear a large ivory ear plug inserted into the ear lobe.

Other jewelry consists of a breast ornament, armlets, bracelets and anklets.

The costume is simple, above the waist consisting of a narrow scarf looped over the breasts, one end hanging over the front shoulder the other dangling over the back. Occasionally there appears to be no upper garment at all. The lower garment is a long skirt or *pasin* encircling at the waist with a long, fluttering ribbon.

The Dvāravatī Archaeological Dance was first presented to the public at the Music and Dance Festival at the Music Pavilion on March 12, 1967. The public interest in this experiment has led us to create a series of dances based on archaeological research.

II. The Srīvijaya Dance

Late in 1966 the Fine Arts Department was requested by His Excellency, the Prime Minister of Malaysia to provide two dances for a historical film, "Raja Bersiong" to be made in Singapore. One of the dances would be the Ram Sat Chatri, which in a previous solo form is one of the oldest dances we know. The other, the "Srīvijaya Dance" we would have to create.

The Srīvijaya period extended from about the 8th through the 13th century and its influence extended from Indonesia throughout southern Thailand. We have many images and artifacts of Srīvijaya style from the South of Thailand, but our chief source of information is the great stupa of Borobudur in central Java (8th century), with its miles of bas-reliefs.

These reliefs show us in details the costumes of the Srīvijaya period and many poses and gestures which we could incorporate into the choreography.

The musical instruments are a special problem in this case. The reliefs show various kinds of plucking, string, wind and percussion instruments. Mr Montri Tramōd has gathered those Thai instruments which are similar to the old Srīvijaya ones, and the others we have constructed.

As in the Dvāravatī Dance, we follow the same method of choosing the dancers for their physical resemblance, and then creating costumes, music, and choreography from our study of archaeological material.

In February 1967, we were invited to perform the "Ram Sat Chatri" and the "Srīvijaya Dance" for the public in Malaysia, and for the filming of "Raja Bersiong" in Singapore.

III. The Lopburi Dance

The third dance in the archaeological series is the "Lopburi Dance." It is not a folk dance of the Lopburi district, as its name might suggest; it, also, is inspired by ancient art, in this case, the art of the Lopburi period and its equivalent in Cambodia, the Khmer.

This culture flourished between the 11th and 14th centuries and has left much evidence in Thailand, such as the temple at Pimai in Nakorn Rajasima, and Phanom Rung in Buriram province. The National Museum also provides us with many stone images and reliefs and many bronze sculptures for research on the costumes and gestures.

IV. The Chiengsaen Dance

The "Chiengsaen Dance" is created in accordance with the ancient art of the Chiengsaen Period. Some archaeologists believe that this period preceeded that of the Sukhothai, and others feel that it was later, from the 15th-18th centuries. Some day we will discover the archaeological evidence for one theory or the other, but meanwhile we can see that this distinctive style of art was popular throughout the whole northern area. This includes the old Kingdom of Lānnā, with its capital at Chiangmai, part of present day Laos, once the old Kingdom of Lān Chāng, and a portion of Northeastern Thailand.

For the Chiengsaen dance we have studied the many monuments of this area, such as Wat Chet Yot, the bronze sculptures in the Museum, and the lilting music of the North and the Northeast.

V. The Sukhothai Dance

In the 13th century the Thai people established an independent kingdom with its capital at Sukhothai. A little later under King Ram Kamhaeng, the kingdom expanded to include most present day Thailand. Although it lost political power to Ayudhya in the late 14th century, the style of Sukhothai art retained a pervasive influence for another century.

The most important sites of Sukhothai culture are at Sukhothai, Kampanget and Pitsanulok. We have studied the sculpture from there and other sites, and also the many ceramic figurines. This "Sangkalok" ware was famous in Southeast Asia and exported to many countries. One of the most important monuments for our research is the mondop of Wat Trapangtong-lang in Sukhothai. The stucco relief of the Buddha descending from heaven and the procession of celestial beings gave us a very good impression of the costumes and

the graceful gestures, distinctive of this period, which scholars consider the most creative in Thai history. And of course we have studied the figure of the walking Buddha which was an invention of the period and extremely popular.

We have also drawn inspiration from the stone inscriptions. The language of the northern Thai people sometimes appears on these stone documents thus showing the close relationship of the areas; and sometimes the texts reveal the enjoyment of the people in the music and dance of festivals. The period as a whole was one of great vitality and creativity, and no doubt the dramatic arts were highly developed.

In our Sukhothai Dance we have tried to portray the spirit and grace of this important period.

The dramatic art of the Ayudhya and Bangkok periods derives in large part from that of the Sukhothai period. Some Ayudhya dances such as that of Mekhala and Ramasura, and the dance of Narayana subduing Nonthuk, a predecessor of the Maebot dance, are still in the Bangkok period repertoire. There is a poem composed by H.M. King Rama IV which, in literal translation, reads:

“The ancient story of the God Narayana, or Vishnu disguised as a beautiful lady who dances to subdue the demon Nonthuk, is an ancient dance.

Artists of the Ayudhya period performed it from time to time as a prelude to the classical dance-drama, and for the training of dancers in the royal court.

The students recognize that the graceful gestures are like those of the God Narayana.”

We still use these dances for training the students in the School of Dramatic Art, and also for public performances.

We have not created a dance in the series for either the Ayudhya or Bangkok periods because we feel this is still “Living art” and not yet part of our archaeological history.

We hope that this series of “Archaeological Dances” presented by the Fine Arts Department and the students of the Dramatic Art School will bring back to life some portion of the spirit of Thailand’s long historical past and cultural heritage.

DANCERS

THE DVĀRAVATĪ DANCE

Miss Khwanta Kammuang	Miss Chanthana Sandhanagara
Miss Sarpoidong Atthawanna	Miss Baiporn Kanithakula
Miss Acchara Subhachaiyakich	Miss Suchada Sombhoo

THE SRĪVIJAYA DANCE

Miss Duangsamorn Luanklinhorm	Miss Noparatana Chaivasu
Miss Wattanalai Tarasena	Miss Wanna Sookasem
Miss Rachanee Chaiyakarl	Miss Darunee Chotikhunthos

THE LOPBURI DANCE

Miss Jindarat Viriyawong	Miss Busba Dhanawattho
Miss Srichandra Thipakomut	Miss Nidhivadee Chaivasu
Miss Baisri Ruangnond	

THE CHIENGSAEN DANCE

Miss Sukanya Dhammanonda	Miss Prinya Srirajbuapan
Miss Chavalee Bunnag	Miss Kanokvalya Sadudee
Miss Tuanchai Buranasiri	Miss Kanokwan Kalyanamitr

THE SUKHOTHAI DANCE

Miss Umaporn Amatyakul	Miss Thidaporn Sapto
Miss Bhongchavee Yoosamran	Miss Siriviriya Viriyasiri
Miss Bubbha Puengudom	Miss Narumon Puangboonmark
Miss Abhinanda Buranasukonda	